مجله علم سنجی کاسپین
Caspian Journal of Scientometrics

دانشگاه علوم پزشکی بابل، مجله علم سنجی کاسپین
سال اول، شماره دوم، پاییز و زمستان۹۳، صفحه ٦٥-٥٧

Original Article
DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.1.2.57

ارزیابی تحلیلی رابطهٔ کیفیت و خوداستنادی مجلات در نشریات حوزه‌ی علوم انسانی

دریافت مقاله: ۹۳/۷/۵ پذیرش مقاله:۹۳/۱۲/۱۸

عبدالرضا نوروزی چاکلی (PhD)[۱]
سکینه جعفری (MA)[۱*]

۱. گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران.

*نویسنده مسئول: سکینه جعفری
تهران، ابتدای آزاد راه خلیج فارس، روبه‌روی حرم مطهر حضرت امام خمینی (ره)، دانشگاه شاهد، دانشکده علوم انسانی، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی.

Email:
Sjafarisjafari7@gmail.com

چکیده

سابقه و هدف: خوداستنادی یکی از چالش‌های مهم در ارزیابی بروندادهای علمی پژوهشگران است. هدف این پژوهش ارزیابی تحلیلی رابطه‌ی کیفیت و خوداستنادی در نشریات حوزه‌ی علوم انسانی بر اساس گزارش‌های استنادی نشریات فارسی پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC) است.

مواد و روش ها : این پژوهش با روش تحلیل استنادی انجام شده و جامعه‌ی پژوهش را ۶۷ مجله‌ی حوزه‌ی علوم انسانی تشکیل می‌دهند که دارای ضریب تأثیر بوده و در پایگاه اطلاعاتی ISC نمایه شده‌اند.

یافته ها : میانگین نرخ خوداستنادی در سال‌های ۱۳۸۹-۱۳۸۰ برای مجلات دارای ضریب تأثیر منتخب در سال ۱۳۸۹ حوزه‌ی علوم انسانی، ۲۴/۴۵ درصد است. از ۶۷ عنوان مجله مورد بررسی، ۲۳ عنوان نرخ خود-استنادی ۲۰ و کمتر از ۲۰ درصد، ۲۰ عنوان مجله نرخ خوداستنادی بیشتر از ۲۰ درصد را شامل شدند. یافته‌ها نشان داد با حذف خوداستنادی‌های مؤثر در شاخص‌های چهارگانه و ترکیبی ضریب تأثیر، شاخص آنی، ارزش متیو و نسبت استناد به مقاله‌های آنها ۶۵/۹۱ درصد از مجلات کاهش رتبه، ۱۹/۳۵ درصد افزایش رتبه و ۱۴/۷۲ درصد نیز بدون تغییر بودند. همچنین با حذف خوداستنادی‌ها، ۵۶/۵۱ درصد از مجلات با کاهش مقدار خوداستنادی، ۳۲/۷۸ درصد بدون تغییر در مقدار خوداستنادی و ۳/۹۴ درصد از مجلات با مقدار صفر خوداستنادی روبرو شدند.

نتیجه گیری: بین میزان خوداستنادی مجلات و کیفیت مجلات، ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد. بنابراین تدوین خط مشی معین در مورد میزان خوداستنادی مجله‌ها از سوی هیأت تحریریه و تلاش در جهت کاهش نرخ خوداستنادی و جذب استناد از سایر مجله‌ها در این راستا لازم به نظر می‌رسد.

واژگان کلیدی: **ارزیابی، خوداستنادی، مجلات فارسی، پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC)**

مقدمه

استناد از اصول اساسی تألیف پژوهشی است و اثری در جامعه‌ی علمی با اقبال روبرو می‌شود که در رعایت این اصل، دقّت و تلاش لازم در آن صورت گرفته باشد و مطالب استناد شده استوار، گویا و صریح باشند (۱) و از آن‌جایی که از میزان استناد به عنوان یکی از شاخص‌های ارزیابی کیفیت مجلات، مورد توجه بسیاری از پژوهشگران یاد شده است (۲)، زیاد بودن میزان استناد به مقاله یا مجله را می‌توان تا حد زیادی به منزله‌ی بالا بودن کیفیت آن مقاله یا مجله در نظر گرفت. با وجود اهمیت کیفیت مجلات و لزوم ارزیابی آن با تکیه بر شاخص‌های شناخته شده‌ی ارزیابی کیفیت مجلات، باید اذعان داشت که باید به منظور حفظ و تداوم کیفیت مجلات، به عوامل دیگری از جمله میزان خوداستنادی مجلات نیز توجه شود. MacRoberts M. & MacRoberts B در مقاله‌ای با عنوان مشکلات تحلیل استنادی، خوداستنادی را به عنوان یکی از مشکلات تحلیل استنادی مطرح کرده و بیان می‌دارند زمانی که استنادها به عنوان شاخصی برای ارزیابی متون علمی مورد استفاده قرار می‌گیرند، خوداستنادی‌ها مشکل‌ساز خواهند شد (۳).

خوداستنادی انواع مختلفی دارد، از جمله خوداستنادی نویسنده، خوداستنادی مجله، خوداستنادی زبانی، خوداستنادی سازمانی، خوداستنادی کشوری و خوداستنادی رشته‌ای. آنچه که در این پژوهش مورد نظر است

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1393.1.2.7.9]
[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.1.2.57]

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1393.1.2.7.9]
[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.1.2.57]

خوداستنادی مجله است. خوداستنادی مجله می‌تواند به عنوان استناد به شماره‌های قبلی یک مجله توسط همان مجله در شماره جدید تعریف شود (۴). از طرفی، با وجود اتفاق نظر در خصوص این‌که موثق بودن اطلاعات تا حد زیادی بیانگر کیفیت آن است، باید اذعان داشت که شناسایی باکیفیت‌ترین مجلات برای کتابخانه‌ها، مستلزم در اختیار داشتن معیارها و شاخص‌هایی است که بتوان بر اساس آن و در قالبی معین، به سنجش و ارزیابی چگونگی این کیفیت پرداخت. مطالعات حاکی از آن است که شاخص‌هایی نظیر ضریب تأثیر (نسبت تعداد استنادهای تعلق گرفته به مجله در دو سال قبل، به تعداد مقالات دو سال گذشته‌ی آن نشریه در یک سال مشخص)، شاخص آنی (سرعت استناد را نشان می‌دهد و از تقسیم تعداد استنادات به یک مجله در همان سال اول به تعداد مقالات چاپ شده در همان سال به دست می‌آید)، ارزش متیو (نسبت تعداد استنادات به مقاله‌های یک مجله در فاصله‌ی زمانی پنج سال به تعداد مقاله‌های همان مجله در فاصله‌ی همان پنج سال به دست می‌آید) و نسبت استنادها به مقاله‌های آن‌ها، از جمله‌ی این موارد است (۵-۸).

در این راستا، قانع و عبدخدا و نوروزی در مطالعات خود اظهار داشته‌اند اگر چه می‌توان استنباط کرد که خوداستنادی برای مجلات، طبیعی است اما عدول از یک میزان معین پذیرفتنی نیست. همچنین در گزارش‌های استنادی نشریات مؤسسه اطلاعات علمی این مسئله را در گزینش مجلات رعایت می‌کنند و اگر نرخ خوداستنادی بیشتر از ۲۰ درصد باشد که به طور مصنوعی باعث بالا رفتن شاخص‌های ارزیابی مجلات از جمله ضریب تأثیر و شاخص آنی شود آن مجله از مجموعه آی. اس. آی حذف خواهد شد (۹، ۷).

قانع در پژوهش خود میزان همبستگی بین خوداستنادی و ضریب تأثیر را در ۳۵ عنوان مجله‌ی فارسی در حوزه‌ی علوم پزشکی مورد بررسی قرار داد. این تحقیق نشان داده است که نرخ خوداستنادی در ۸۵ درصد از مجلات فارسی علوم پزشکی ۶۱/۵ درصد است. این بررسی نشان داد که خوداستنادی برای مجلات امری کاملاً طبیعی است و مجلات با ضریب تأثیر پایین‌تر دارای خوداستنادی کمتری هستند (۹).

در مطالعه‌ای دیگر از همین نویسنده مشخص گردید که از کل استنادها (۳۷۰۹) تعداد ۱۳۵۳ استناد (۳۶/۵٪) مربوط به خوداستنادی مجله است. همچنین همبستگی معنی‌داری بین ضریب تأثیر نشریات و خوداستنادی مجلات مشاهده شد (۱۰).

در مطالعه‌ی مهراد و گل‌تاجی نیز مشخص گردید که رابطه‌ی معنی‌داری بین ضریب تأثیر و خوداستنادی مجله وجود دارد، بدین معنا که مجلات با ضریب تأثیر پایین دارای خوداستنادی کم‌تری بودند (۱۱).

در مطالعه‌ی قانع میانگین نرخ خوداستنادی مجلات ۴۱ درصد به دست آمد و همبستگی نسبتاً معنی‌داری بین خوداستنادی و ضریب تأثیر مجلات وجود داشت (۱۲)، همچنین در پژوهش مهراد و گل‌تاجی و پژوهش بهزادی و جوکار این رابطه معنی‌دار شد (۱۳ و ۱۴).

در مطالعه‌ی عبدخدا، نوروزی و محمدی میانگین نرخ خوداستنادی در مجلات مورد بررسی ۲۹/۶۴ درصد به دست آمد و رابطه بین نرخ خوداستنادی و شاخص آنی مجلات معنی‌دار شد (۱۵).

در مطالعه‌ی Fassoulaki و همکاران همبستگی معنی‌داری بین نرخ خوداستنادی مجلات و ضریب تأثیر مشاهده شد (sig=۰/۰۱۵، r=۰/۸۹۹) (۱۶).

Aksnes در تحقیق کلانی که در مورد خوداستنادی انجام داد به این نتایج دست یافت: در یک دورهٔ سه تا چهار ساله ۳۶ درصد استنادها، خوداستنادی بوده‌اند و مقالات کم‌استناد شده بالاترین سهم خوداستنادی را دارند (۱۷).

در پژوهش McVeigh میزان ۲۰٪ به عنوان متوسط خوداستنادی در نظر گرفته شده و میزان خوداستنادی بالاتر از آن «خوداستنادی بالا» محسوب شده است. همچنین نتایج نشان داد که رابطهٔ ضعیفی بین ضریب تأثیر و خوداستنادی وجود دارد بدین معنی که مجلات با ضریب تأثیر بالا دارای خوداستنادی کمتری هستند (۱۸).

Frandsen در پژوهش خود به این نتیجه رسید که میزان ضریب تأثیر مجله با افزایش میزان خوداستنادی‌ها رابطه‌ی مثبت دارد (۱۹). نتایج تحقیق Krauss نشان داد که میزان خوداستنادی با افزایش ضریب تأثیر کاهش می‌یابد (۲۰). Kurmis TP and Kurmis AP پژوهش خود را با با هدف بررسی کمّی بر روی بسامد (فراوانی) خوداستنادی‌ها و ارتباط آن با ضریب تأثیر مجلات انجام دادند، نتایج نشان داد همبستگی مثبت و معنی‌داری بین ضریب تأثیر و خوداستنادی وجود دارد (۲۱).

Opthof در پژوهش خود که با هدف بررسی خوداستنادی‌های مجلات بر روی ضریب تأثیر مجلات انجام داد به این نتیجه رسید که با افزایش خوداستنادی‌ها در مجلات حوزه‌ی قلب و عروق، ضریب تأثیر این مجلات نیز افزایش می‌یابد. همچنین نتایج نشان داد که خوداستنادی مجله در میان مجلات حوزه‌ی قلب و عروق به طور قابل توجهی زیاد است (۲۲).

در جمع‌بندی پژوهش‌های پیشین می‌توان چنین بیان نمود با توجه به اهمیت شناسایی باکیفیت‌ترین و بهترین نشریات و لزوم بررسی و مطالعه‌ی خوداستنادی به عنوان چالشی در ارزیابی تولیدات علمی، تاکنون مطالعه‌ی جامع و کاملی در داخل و یا خارج کشور که ارزیابی تحلیلی کیفیت و خوداستنادی مجله بر اساس شاخص‌های ترکیبی ضریب تأثیر، شاخص آنی، ارزش متیو و شاخص نسبت استناد به مقاله‌های آنها را مورد بررسی قرار دهد، یافت نشد. از این رو مقاله‌ی حاضر سعی دارد، رابطه‌ی کیفیت مجلات فارسی و خوداستنادی را در مجلات فارسی حوزه‌ی علوم انسانی مورد ارزیابی و تحلیل قرار دهد و با تعیین نرخ خوداستنادی این

مجلات به مقایسه‌ی آن با نرخ مجاز خوداستنادی در پایگاه آی. اس. آی بپردازد و در نهایت پیشنهادهایی کاربردی در راستای اهداف مقاله ارائه دهد.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی است و با روش تحلیل استنادی انجام گرفته است. جامعه‌ی پژوهش را تعداد ۶۷ عنوان مجله دارای ضریب تأثیر از مجلات تحت پوشش گزارش‌های استنادی نشریات فارسی پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC) منتخب در سال ۱۳۸۹ در حوزه‌ی موضوعی علوم انسانی تشکیل می‌دهد. به دلیل اینکه پس از انتشار هر مدرک، حداقل سه سال یا بیشتر لازم است تا از طرف جامعه‌ی علمی به آن مدرک استناد شود و در اکثر پژوهش‌های پیشین فاصلهٔ زمانی سه سال را برای استناد شدن در نظر گرفته‌اند (۱۷) و از سویی دیگر، مطالعات نشان داده که شاخص‌های خوداستنادی در یک دوره ۳ تا ۴ ساله بعد از انتشار کاملاً تثبیت می‌شود، بنابراین یک دوره زمانی استنادی سه ساله برای مطالعات خوداستنادی‌ها کافی است (۲۳) و چون آخرین سال محاسبات در گزارش‌های استنادی نشریات فارسی تا زمان انجام این پژوهش مربوط به سال ۱۳۸۹ بوده است، مجلات دارای ضریب تأثیر این سال به عنوان جامعه‌ی مورد پژوهش انتخاب شد تا حداقل فاصله‌ی سه ساله برای استناد شدن، اعمال شود.

برای انجام پژوهش به پایگاه گزارش‌های استنادی نشریات فارسی از تولیدات پایگاه استنادی علوم جهان اسلام مراجعه شد. روش کار به این صورت بود که در ابتدا با انتخاب سال ۱۳۸۹ و سپس با فیلترگذاری، مجلات دارای ضریب تأثیر این سال در حوزه‌ی علوم انسانی مشخص و سپس داده‌های مربوط به شاخص‌های ضریب تأثیر و شاخص آنی در طی دوره ده ساله ۱۳۸۹-۱۳۸۰ از این پایگاه استخراج و میانگین این شاخص‌ها در طی این دوره‌ی زمانی به عنوان مقدار شاخص جایگزین شدند. علاوه بر این، اطلاعات داده‌های مربوط به شاخص‌های ارزش متیو (تعداد استنادات دریافتی و تعداد مقالات منتشر شده در طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۸۹) و نسبت استناد به مقاله‌های آنها (تعداد استنادات دریافتی و تعداد مقالات منتشر شده در طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۸۹) از این پایگاه استخراج و به صورت دستی محاسبه شدند. برای به دست آوردن خوداستنادی‌ها برای هر مجله به بخش مجلات استنادکننده مراجعه شد. مجلات استنادکننده، مجلاتی است که مقالات مجلات دیگر را مورد استفاده قرار داده‌اند (۵).

با توجه به نکات مذکور، در بخش اول نرخ خوداستنادی‌ها از تقسیم تعداد کل خوداستنادی‌های مجله به تعداد کل استنادها ضربدر صد به دست آمدند. در بخش دوم با استفاده از شاخص‌های ارزیابی کیفیت، مجلات به تفکیک هر شاخص رتبه‌بندی شدند. در قسمت سوم با حذف تعداد خوداستنادی‌ها از شاخص‌های ضریب تأثیر، شاخص آنی، ارزش متیو و نسبت استناد به مقاله‌های آنها، مقدار این شاخص‌ها مجدد محاسبه و به مقایسه‌ی رتبه‌بندی و تغییر در مقدار شاخص‌های این مجلات قبل و بعد از حذف خوداستنادی پرداخته شد. در بخش آخر، رابطه و همبستگی بین شاخص‌های کیفیت مجلات و خوداستنادی با استفاده از آزمون آماری همبستگی پیرسون بدست آمد.

یافته‌ها

یافته‌ها نشان داد که متوسط نرخ خوداستنادی در بین ۶۷ مجله‌ی حوزه‌ی علوم انسانی در طی سال‌های مورد بررسی، ۲۴/۴۵ درصد است که نسبت به نرخ مجاز خوداستنادی در گزارش‌های استنادی نشریات مؤسسه‌ی اطلاعات علمی مقدار ۴/۴۵ درصد بیشتر است. پنج مجله‌ای که متوسط نرخ خوداستنادی بیشتر و پنج مجله‌ای که متوسط نرخ خوداستنادی کمتری را در بین ۶۷ مجله مورد بررسی حوزه‌ی علوم انسانی در طی سال‌های مورد بررسی به دست آورده‌اند، آورده شده است (جدول ۱).

جدول ۱. بیشترین و کمترین نرخ خوداستنادی مجلات حوزه‌ی علوم انسانی

عنوان مجلات دارای بیشترین نرخ خوداستنادی	متوسط نرخ خوداستنادی در سالهای ۱۳۸۰-۱۳۸۹
مدیریت فناوری اطلاعات	۹۴/۴۴
گنجینه اسناد	۶۶/۶۷
مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز	۶۲
بررسی های حسابداری و حسابرسی	۵۷/۸۲
المپیک	۵۱/۱۹
عنوان مجلات دارای کمترین نرخ خوداستنادی	متوسط نرخ خوداستنادی در سالهای ۱۳۸۰-۱۳۸۹
تحقیقات اطلاع رسانی و کتابخانه های عمومی	۰
فصلنامه پژوهش های اقتصادی ایران	۰
جستارهای اقتصادی	۲/۵
پژوهش ها و سیاست های اقتصادی	۲/۷۸
فضای جغرافیایی	۳/۱۲
توسعه کارآفرینی	۳/۷

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1393.1.2.7.9]
[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.1.2.57]

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1393.1.2.7.9]
[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.1.2.57]

جدول ۲. پنج مجله برتر حوزه‌ی موضوعی علوم انسانی بر اساس شاخص‌های ضریب تأثیر و شاخص آنی، ارزش متیو و نسبت استناد به مقاله‌های آنها

عنوان مجله	میانگین ضریب تأثیر سالهای ۱۳۸۰-۱۳۸۹	رتبه
بررسی‌های حسابداری و حسابرسی	۰/۳۳۲	۱
رهیافت	۰/۲۵۹	۲
پژوهشنامه بازرگانی	۰/۲۵۸	۳
فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران	۰/۲۵۶	۴
رفاه اجتماعی	۰/۲۰۷	۵
عنوان مجله	میانگین شاخص‌آنی در سالهای ۱۳۸۰-۱۳۸۹	رتبه
رهیافت	۰/۰۹۹	۱
رفاه اجتماعی	۰/۰۵۳	۲
بررسی‌های حسابداری و حسابرسی	۰/۰۵۲	۳
فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران	۰/۰۴۲	۴
پژوهشنامه بازرگانی	۰/۰۴۱	۵
عنوان مجله	ارزش متیو	رتبه
ژئوپلیتیک	۰/۳۰۱	۱
مطالعات برنامه درسی	۰/۲۸۱	۲
المپیک	۰/۱۵۹	۳
فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات	۰/۱۵۲	۴
روانشناسی تحولی	۰/۱۴۴	۵
عنوان مجله	نسبت استناد به مقاله‌های آنها	رتبه
شیعه شناسی	۰/۸۴۴	۱
توسعه کارآفرینی	۰/۷۴۱	۲
تحقیقات حسابداری و حسابرسی	۰/۷۲۲	۳
راهبرد یاس	۰/۵۰۴	۴
فصلنامه سیاست	۰/۳۸۴	۵

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود نتایج رتبه‌بندی مجلات حوزه‌ی موضوعی علوم انسانی بر اساس شاخص‌های ارزیابی کیفیت به این صورت است: مجلات «بررسی‌های حسابداری و حسابرسی»، «رهیافت» و «پژوهشنامه‌ی بازرگانی» رتبه‌های اول تا سوم بر اساس شاخص ضریب‌تأثیر، مجلات «رهیافت»، «رفاه اجتماعی» و «بررسی‌های حسابداری و حسابرسی» رتبه‌های اول تا سوم بر اساس شاخص آنی، مجلات «ژئوپلیتیک»، «بررسی‌های حسابداری و حسابرسی» و «المپیک» رتبه‌های اول تا سوم بر اساس شاخص ارزش متیو و مجلات «شیعه شناسی»، «توسعه کارآفرینی» و «تحقیقات حسابداری و حسابرسی» رتبه‌های اول تا سوم بر اساس شاخص نسبت استناد به مقاله‌های آنها را کسب کرده‌اند.

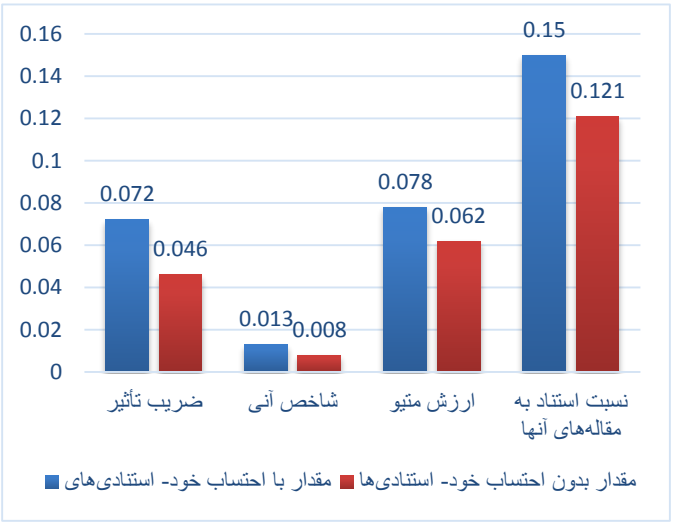
در نمودار ۱ مقدار میانگین شاخص‌های ضریب تأثیر، شاخص آنی، ارزش متیو و شاخص نسبت استناد به مقاله‌های آنها در حوزه‌ی علوم انسانی با هم مقایسه شده‌اند و همان‌طور که ملاحظه می‌شود مجلات این حوزه دارای بیشترین مقدار شاخص نسبت استناد به مقاله‌های آنها و کمترین مقدار شاخص آنی بوده‌اند.

نمودار ۱. میانگین شاخص‌های کیفی در مجلات حوزه‌ی علوم انسانی

پس از کسر خوداستنادی‌های مؤثر در ضریب تأثیر، مقدار شاخص ضریب تأثیر در ۱ عنوان مجله (۱/۴۹ درصد) به صفر رسید، در ۵۷ مجله (۸۵/۰۷ درصد) کاهش پیدا کرد و در ۹ مجله (۱۳/۴۳ درصد) بدون تغییر باقی مانده است. همچنین پس از کسر خوداستنادی‌های مؤثر در شاخص آنی، مقدار این شاخص در ۷ عنوان مجله (۱۰/۴۴ درصد) به صفر رسید، در ۲۱ مجله (۳۱/۳۴ درصد) کاسته شد و در ۳۹ عنوان مجله (۵۸/۲ درصد) بدون تغییر باقی ماندند. همچنین، از ۲۶ مجله واجد شرایط در ارزش متیو، پس از کسر خوداستنادی‌های مؤثر در این شاخص، این مقدار در ۱ عنوان مجله (۳/۸۴ درصد) به صفر رسید، در ۲۰ مجله (۷۶/۹۳ درصد) کاهش پیدا کرد و در ۵ مجله (۱۹/۲۳ درصد) بدون تغییر باقی مانده است. به علاوه، پس از کسر خوداستنادی‌های مؤثر در شاخص نسبت استناد به

مقاله‌های آنها، مقدار این شاخص در ۴۰ مجله (۵۹/۷ درصد) کاسته شد و در ۲۷ عنوان مجله (۴۰/۲۹ درصد) بدون تغییر باقی ماند. از طرفی، نتایج نشان داد که با حذف خوداستنادی‌های مؤثر در شاخص‌های چهارگانه کیفیت مجلات حوزه‌ی علوم انسانی و محاسبه‌ی مجدد این شاخص‌ها، رتبه‌بندی جدیدی به دست آمد: در شاخص ضریب تأثیر از ۶۷ مجله‌ی مورد بررسی، رتبه‌ی ۴۵ مجله (۶۷/۱۶ درصد) کاهش و رتبه‌ی ۲۰ مجله (۲۹/۸۵ درصد) افزایش یافته و رتبه‌ی ۲ مجله (۲/۹۸ درصد) بدون تغییر باقی مانده است. همچنین در شاخص آنی، رتبه‌ی ۵۷ مجله (۸۵/۰۷ درصد) کاهش و رتبه‌ی ۹ مجله (۱۳/۴۳ درصد) افزایش یافته و رتبه‌ی ۱ مجله (۱/۴۹ درصد) بدون تغییر باقی مانده است. در شاخص ارزش متیو، رتبه‌ی ۱۵ مجله (۵۷/۶۹ درصد) کاهش و رتبه‌ی ۵ مجله (۱۹/۲۳ درصد) افزایش یافته و رتبه‌ی ۶ مجله (۲۳/۰۷ درصد) بدون تغییر باقی مانده است. علاوه بر این در شاخص نسبت استناد به مقاله‌های آنها، رتبه‌ی ۳۶ مجله (۵۳/۷۳ درصد) کاهش و رتبه‌ی ۱۰ مجله (۱۴/۹۲ درصد) افزایش یافته و رتبه‌ی ۲۱ مجله (۳۱/۳۴ درصد) بدون تغییر باقی مانده است. در نمودار (۲) میانگین شاخص‌های کیفی مجلات با احتساب خوداستنادی‌ها و بدون احتساب خوداستنادی‌ها در مجلات حوزه‌ی علوم انسانی با هم مقایسه شده‌اند، همان‌طور که مشاهده می‌شود مقدار این شاخص‌ها در مجلات مورد بررسی کاهش پیدا کرده‌اند.

نمودار ۲. میانگین شاخص‌های کیفی مجلات با احتساب خود استنادی‌ها و بدون احتساب خوداستنادی‌ها

نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون بیان‌گر این مطلب است که در مجلات حوزه‌ی علوم انسانی، بین تعداد خوداستنادی مجلات و شاخص ضریب تأثیر، ضریب همبستگی برابر با ۰/۴۸ و سطح معنی‌داری آن کمتر از ۱ درصد است. بنابراین با سطح اطمینان ۹۹ درصد می‌توان گفت بین تعداد خوداستنادی و ضریب تأثیر در این مجلات رابطه‌ی همبستگی مثبت، مستقیم و معنی‌داری وجود دارد. مجلات با ضریب تأثیر پایین، تعداد خوداستنادی کمتری دارند و تعداد خوداستنادی در میان مجلات با ضریب تأثیر بالا بیشتر است. بدیهی است که تعدادی از استنادها را خوداستنادی تشکیل می‌دهد و خوداستنادی مجله نیز جنبه‌ای از انواع خوداستنادی است و از آنجا که در محاسبه ضریب تأثیر، استناد نقش بسزایی دارد، افزایش تعداد خوداستنادی مجله باعث افزایش تعداد استنادها شده و بالطبع ضریب تأثیر مجله افزایش می‌یابد. همچنین نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که بین تعداد خوداستنادی مجلات و شاخص آنی، ضریب همبستگی برابر با ۰/۲۷ و سطح معنی‌داری آن کمتر از ۵ درصد است. با سطح اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت بین تعداد خوداستنادی و شاخص آنی در این مجلات همبستگی مثبت، مستقیم و نسبتاً معنی‌داری وجود دارد. مجلات با شاخص آنی پایین، تعداد خوداستنادی کمتری دارند و تعداد خوداستنادی در میان مجلات با شاخص آنی بالا، بیشتر است.

علاوه بر این، نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون بیان‌گر این مطلب است که در مجلات حوزه‌ی علوم انسانی، بین تعداد خوداستنادی مجلات و شاخص ارزش متیو، ضریب همبستگی برابر با ۰/۸۲ و سطح معنی‌داری کمتر از ۱ درصد است. بنابراین با سطح اطمینان ۹۹ درصد می‌توان گفت بین تعداد خوداستنادی و ارزش متیو در این مجلات همبستگی قوی و مثبت، مستقیم و معنی‌داری وجود دارد. مجلات با ارزش متیو پایین، تعداد خوداستنادی کمتری دارند و تعداد خوداستنادی در میان مجلات با ارزش متیو بالا بیشتر است. یافته‌ها در مورد آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که در مجلات حوزه‌ی علوم انسانی، بین تعداد خوداستنادی مجلات و شاخص نسبت استناد به مقاله‌های آنها، ضریب همبستگی برابر با ۰/۲۷ و سطح معنی‌داری کمتر از ۵ درصد است. پس با سطح اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت بین تعداد خوداستنادی و شاخص نسبت استناد به مقاله‌های آنها در این مجلات رابطه همبستگی مثبت، مستقیم و نسبتاً معنی‌داری وجود دارد.

مجلات با مقدار شاخص نسبت استناد به مقاله پایین‌تر، تعداد خوداستنادی کمتری دارند و تعداد خوداستنادی در میان مجلات با مقدار شاخص نسبت استناد به مقاله بالاتر، بیشتر است. بدیهی است که تعدادی از استنادها را خوداستنادی تشکیل می‌دهد و خوداستنادی مجله نیز جنبه‌ای از انواع خوداستنادی است و از آنجا که استناد در محاسبه‌ی شاخص نسبت استناد به مقاله‌های آنها، نقش اساسی دارد، افزایش تعداد خوداستنادی مجله باعث افزایش تعداد استنادها شده و بالطبع شاخص نسبت استناد به مقاله‌های آنهای مجله نیز افزایش می‌یابد.

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1393.1.2.7.9]
[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.1.2.57]

بحث و نتیجه‌گیری

همواره خوداستنادی سهم مشخصی در شبکه‌ی استنادهای علمی و پژوهشی دارد و از طرف دیگر خوداستنادی مجله یکی از انواع ارجاع است و بخش نسبتاً بزرگی از کل استنادها را تشکیل می‌دهد (۲۶). از سویی، مؤسسه‌ی اطلاعات علمی نرخ خوداستنادی را برای مجلات، کوچک‌تر یا مساوی ۲۰ درصد در نظر می‌گیرد (۱۵، ۱۸). در این بررسی، متوسط نرخ خوداستنادی در مجلات حوزه‌ی موضوعی علوم انسانی نمایه شده در گزارشهای استنادی نشریات فارسی پایگاه استنادی علوم جهان اسلام، ۲۴/۴۵ درصد می‌باشد. علاوه بر این، با توجه به یافته‌های پژوهش مبنی بر معنی‌دار بودن رابطه بین ضریب تأثیر و تعداد خوداستنادی، این بخش از پژوهش با یافته‌های قانع (۹ و ۱۰ و ۱۲)، مهراد و گل‌تاجی (۱۱ و ۱۳)، بهزادی و جوکار (۱۴)، Fassoulaki و همکاران (۱۶)، and Kurmis Kurmis (۲۱)، Frandsen (۱۹) و Opthof (۲۲) همسو است ولی با پژوهش‌های McVeigh (۱۸) و Krauss (۲۰) همسویی ندارد. به علاوه، یافته‌های پژوهش در بخش مربوط به معنی‌دار بودن رابطه بین شاخص آنی و تعداد خوداستنادی با مطالعه عبدخدا، نوروزی و محمدی (۱۵) همسو است.

خوداستنادی چند ویژگی بارز دارد که یکی از آن‌ها، باعث بالا رفتن تعداد استنادها می‌شود، مسئله‌ای که وجود دارد این است که آیا این استنادها (خوداستنادی) نیاز مجله است یا مجله بنا به هر علتی پژوهش را به سوی دلخواه خود سوق داده است. مسئله‌ای که نباید از آن غافل شد این است که خوداستنادی زیاد و دریافت استناد خارجی کم به طور نسبی نمایانگر داشتن کیفیت پایین‌تر تحقیقات و موضوعات آنها هست و بهتر است به جای کمّیت‌گرایی به کیفیت گرایی اهمیت داده شود. یکی دیگر از ویژگی‌های خوداستنادی، تاثیر آن در افزایش شاخص‌های استنادمحور از جمله ضریب تأثیر، شاخص آنی، ارزش متیو و نسبت استناد به مقاله‌های مجلات است که این نیز به نوبه‌ی خود باعث افزایش کاذب شهرت علمی و یا حتی باعث کسب اعتبار حرفه‌ای می‌شود (۲۷). از نتایج پژوهش حاضر می‌توان چنین استنباط کرد که میزان استناد مجلات، ملاک درستی برای ارزیابی، ارتقا و تشویق نمی‌تواند باشد. چه بسا که مجله‌ای برای رسیدن به استناد بالاتر و ارتقا کیفیت خود، اقدام به خوداستنادی‌های مکرر و متعدد بکند که امکان دارد این عمل در درازمدت منجر به افت کیفیت و اعتبار مقاله‌های منتشر شده‌ی آن گردد. از طرف دیگر، رجوع به مستندات و سوابق علمی در مجلات می‌تواند یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر باشد و به هر حال طبق گفته Glanzel و همکاران آنچه به خوداستنادی جلوه‌ی منفی می‌دهد، ارجاعاتی است که به طور مستمر و در طول زمان صورت می‌پذیرد، مبالغه‌آمیز و غیرمتعارف باشد و مرتبط با موضوع پژوهش و گزارش علمی جدید نباشد. چنین ارجاعاتی، غیراخلاقی و احتمالاً فاقد ارزش علمی است و نباید به آنها بهایی داد (۲۳) و در پایان، با توجه به اینکه خوداستنادی به عنوان یکی از بحث‌های مهم در پایگاه‌های علم‌سنجی مطرح بوده و پیروی از استانداردهای آن برای مجله‌ها ضروری به نظر می‌رسد و از سوی دیگر، با توجه به یافته‌های این پژوهش که میانگین نرخ خوداستنادی در مجله‌های مورد بررسی به نسبت بالا است و خوداستنادی رابطه‌ی مثبت، مستقیم و معنی‌داری با شاخص‌های ضریب تأثیر، شاخص آنی، ارزش متیو و نسبت استناد به مقاله‌های مجلات داشت، تدوین خط مشی معین در رابطه با میزان خوداستنادی مجله‌ها از سوی هیأت تحریریه و تلاش در جهت کاهش نرخ خوداستنادی و جذب استناد از سایر مجله‌ها لازم به نظر می‌رسد.

علاوه بر این، در انتها با توجه به یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود:

- شاخص‌های بررسی کیفیت مجلات برای مقایسه‌ی منصفانه‌تر مجلات، بدون خوداستنادی محاسبه و به کار برده شود.
- توجه به سیاست‌گذاری‌ها در سطح ملی برای بهبود وضعیت استنادی، توجه به رفتار خوداستنادی و افزایش کیفیت در مجلات ایرانی.
- آموزش‌های لازم در خصوص رعایت استانداردهای خوداستنادی و تشریح وضعیت شاخص‌های کیفی بررسی مجلات از نظر وجود خوداستنادی و حذف خوداستنادی‌های مؤثر در این شاخص‌ها با توجه به نتایج این مطالعه و مطالعات مشابه آن در ایران، به اعضای هیأت تحریریه مجله‌های علمی داده شود.
- معیار و سنجه‌ای همانند Eigen Factor مؤسسه‌ی اطلاعات علمی و یا شاخص SJR پایگاه استنادی اسکوپوس در گزارش‌های استنادی نشریات فارسی پایگاه استنادی علوم جهان اسلام قرار داده شود.
- رعایت میزان خوداستنادی از سوی مجله‌ها به عنوان یکی از شاخص‌های ارزیابی مجله‌ها در کمیسیون‌های نشریات در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و کمیسیون بررسی نشریات دانشگاه آزاد اسلامی در نظر گرفته شود.

ضریب تأثیر، شاخص آنی، شاخص نیمه عمر مجلات بدون وجود خوداستنادی‌ها در گزارش‌های استنادی نشریات فارسی پایگاه استنادی علوم جهان اسلام عرضه و نمایش داده شود.

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1393.1.2.7.9]
[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.1.2.57]

References

1. Haghighi M. Application of citations in scientific writing. Journal of Psychology and Education 2002; 32(2): 215-32. Available at: http://jpsyedu.ut.ac.ir/article_10618_1065.html. [In Persian]
2. Sharifi V. Citation Analysis. New Cognitive Science 2003; 5(3): 96-8. Available at: http://www.sid.ir/fa/VEWSSID/J_pdf/68113820315.pdf. [In Persian]
3. MacRoberts MH, MacRoberts BR. Problems of Citation Analysis: A Critical Review. Journal of the American Society for Information Science 1989; 40(5): 342-9.
4. Foo JYA. A Study on Journal Self-Citations and Intra-Citing within the Subject Category of Multidisciplinary Sciences. Science and Engineering Ethics 2009; 15(4): 491-501.
5. Mehrad J, Maghsoodi Dariye R. Persian Journal Citation Reports. Education and psychology studies 2006; 7(1): 215-34. Available at: http://www.magiran.com/view.asp?Type=pdf&ID=372437&l=fa. [In Persian]
6. Davarpanah M. Citation behavior in the field of humanities and challenges of scientometric and geopolitics of information. Proceedings of the Congress of the Humanities and Cultural Studies, Tehran, 2008. Available at: http://www.ensani.ir/fa/content/86391/default.aspx. [In Persian]
7. Abdekhoda H, Noruzi A. Evaluation of Self-Citation of Iranian Scientific Medical Journals Indexed in Scopus Citation Index. Health Information Management 2011; 8(5): 639-48. Available at: http://www.ensani.ir/storage/Files/20121210080653-9567-37.pdf. [In Persian]
8. Noroozi Chakoli A. R. Introduction to scientometric (Foundations, Concepts, Relations & Origins). Tehran: Samt; University of Shahed, Publications Center; 2011. [In Persian]
9. Ghane MR. Correlation between Self–Citation and Impact Factor in Persian Journal Citation Report's Medical Journals. Health Information Management 2009; 6(1): 53-64. Available at: http://him.mui.ac.ir/index.php/him/issue/view/12. [In Persian]
10. Ghane MR. Self-citation and journal impact factors Persian Journal Citation Reports Islamic World Science Citation Center during 2002-2006. Information Biology 2009; 23(6): 182-97. Available at: http://www.ensani.ir/fa/content/134535/default.aspx. [In Persian]
11. Mehrad J, Goltaji M. Correlation between journal selfcitation with impact factor for the scientific publications in humanities published between 2001 and 2007 based on Persian journal citation report generated by Islamic Science Citation database. Information Science & Technology 2010; 25(2): 189-206. Available at: http://www.ensani.ir/fa/content/127266/default.aspx. [In Persian]
12. Ghane MR. Self-Citation in PJCR's Engineering Journals and their Significance in Determining Impact Factor during 2002-2006. International Journal of Information Science and Management 2010; 8(1): 21-37. Available at: http://www.magiran.com/magtoc.asp?mgID=5639&Number=15&Appendix=0. [In Persian]
13. Mehrad J, Goltaji M. Correlation of Journal Self-Citation with Journal Impact Factors as Reported by Islamic Science Citation Database for Technology and Engineering Academic Journals Published During 2001-2007 Period. Journal of Academic librarianship and Information Research 2010; 44(1): 27-50. Available at: http://jlib.ut.ac.ir/article_22525_2249.html. [In Persian]

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1393.1.2.7.9]
[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.1.2.57]

14. Behzadi Z, Jokar AR. Comparative study rate of self-citation in the two journal Quarterly of Book and Journal of Library and Information, 2010 published in 2003 and 2007, according to Journal Citation Reports Persian Islamic World Science Citation Database. Journal of Library and Information; 13(1): 215-32. Available at: http://fa.journals.sid.ir/ViewPaper.aspx?ID=160214. [In Persian]
15. Abdekhoda H, Noruzi A, Mohammadi M. Correlation Between Self-citation And Immediacy Index of Iranian Medical Scientific Journals Indexed In Scopus Citation Index Between 2005 And 2009. Journal of Payavard Salamat 2011; 5(3): 27-38. Available at: http://payavard.tums.ac.ir/browse.php?mag_id=9&slc_lang=fa&sid=1. [In Persian].
16. Fassoulaki A, Paraskeva A, Papilas K, Karabinis G. Self-citation in six anaesthesia journals and their significance in determining the impact factor. British Journal of Anaesthesia 2000; 84(2): 266-9. Available at: http://bja.oxfordjournals.org/content/84/2/266.short.
17. Aksnes DW. A macro study of self-citation. Scientometrics 2003; 56(2): 235-46. Available at: http://link.springer.com/article/10.1023%2FA%3A1021919228368.
18. McVeigh M. E. Journal self-citation in the Journal Citation Reports_ Science Edition (2002): An Citation Study from The Thomson Corporation, 2004. Available at: http://ip-science.thomsonreuters.com/m/pdfs/openaccesscitations2.pdf
19. Frandsen TF. Journal self-citation analysis the JIF mechanism. Journal of Informetrics 2007; 1(1): 47-58. Available at: http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1751157706000071.
20. Krauss J. Journal self-citation rates in Ecological sciences. Scientometrics, 2007; 73 (1): 79-89. Available at: http://www.akademiai.com/content/n746t2gg1444201g/.
21. Kurmis TP, Kurmis AP. Self- citation rates among medical imaging journals and a possible association with impact factor. Radiography 2010; 16(1): 21-25. Available at: http://www.radiographyonline.com/article/S1078-8174(09)00097-2/fulltext.
22. Opthof T. Inflation of impact factors by journal self-citation in cardiovascular science. Netherlands Heart Journal 2013; 21(4): 163-65. Available at: http://link.springer.com/article/10.1007/s12471-013-0384-0.
23. Glanzel W, Debackere K, Thijs B, Schubert A. A concise review on the role of author self-citation in information science, bibliometrics and science policy. scientometrics 2006; 67(2): 263-77. Available at: http://www.akademiai.com/content/5567080367734717/.
24. Divdato VP. Encyclopedia of scientometric. Translate of Hehdari, Gh; Khademi, R. Tehran: Ketabdar, 2012.
25. Osare F, et al. From bibliometrics to webometrics: An analysis of principles, views, rules and indicators. Tehran: Ketabdar, 2009. [In Persian]
26. Ghane MR. The correlations of self-citation impact factor journals in the field of medical sciences Persian Journal Citation Reports. The first congress scientometric of medical sciences, Isfahan, Iran. [In Persian]
27. Hyland K. Self-citation and self-reference: Credibility and promotion in academic publication. Journal of the American society for information science and Technology 2003; 54(3): 251-9. Available at: http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/asi.10204/full.

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-24]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1393.1.2.7.9]
[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.1.2.57]

Babol Uni of Med Sciences

Original Article

Caspian Journal of Scientometrics. 2015; 1(2): 57-65

DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.1.2.57

Analytical assessment of the relationship between the quality and self-citation in Persian Humanities Journals

Received: 27 Sept. 2014 Accepted: 9 March 2015

Noroozi Chakoli A (PhD) [1]
Jafari S (MA) [1*]

1. Department of Information Science and Knowledge, Faculty of Humanities, Shahed University, Tehran, Iran.

Corresponding Author:
Jafari S

Tehran, The First Persian Gulf Highway, Facing the holy Shrine of Imam Khomeini, Shahed University, Faculty of Humanities, Department of Information Science and Knowledge.

Email:
Sjafarisjafari7@gmail.com

Abstract

Background and aim: Self-citation is an important challenging issue in evaluating the scientific outputs. The aim of this study was to assess analytically the relationship between the quality and self-citation in Persian Humanities Journals based on Persian Journal Citation Reports (PJCR) in the Islamic World Science Citation Center (ISC).

Material and methods: Citation analysis method was used in the present study and 67 Persian Humanities Journals indexed in the ISC database with impact factor.

Findings: The results showed that the average self-citation rate for humanities sciences journals with selected impact factors in 2010 was 24.45% in 2001-2010. After analytical assessment of 67 reviewed journals, 23 of them had self-citation rate of 20% and less than 20%, and 20 of them had self-citation rate of more than 20%. Furthermore, results showed that the Impact Factor, Immediate Index, Matthew Value and the Proportion of Citing to their Articles with eliminating the effective self- citation in the four and combined indicators had decrease, increase and no changes in 65.91%, 19.35% and 14.72% of journals, respectively. In addition, with eliminating the self- citations, the citation value of 56.51% of the journals decreased, of 32.78% had no changes and of 3.94% of the journals reached to zero.

Conclusion: There was positive and significant relationship between the self-citation and the quality of journals. Therefore, it is needed to determine a policy for the rate of self-citation on the behalf of editorial board to reduce it and to cite by the other journals.

Keywords: **Assessment, Self-citation, Persian Journals, ISC**

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-24]

[DOR: 20.1001.1.24234710.1393.1.2.7.9]

[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.1.2.57]